

Edinburgh Üniversitesi "Library Knowledge Exchange Week (KEW) 2016" İzlenimleri

Impressions on University of Edinburgh "Library Knowledge Exchange Week (KEW) 2016"

Özhan Sağlık*

Öz

Edinburgh Üniversitesi, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden arşivci ve kütüphanecilerin bilgi birikimlerini paylaşabilmeleri amacıyla "Library Knowledge Exchange Week" komulu bir program düzenlemiştir. Söz konusu programa İstanbul Üniversitesini temsilen bu çalışmanın yazarı katılmıştır. Bu çalışmada, program süresince edinilen izlenimler ve tartışılan hususlar paylaşarak ülkemizde bir farkındalık oluşması ümit edilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kütüphanecilik-bilgi paylaşımı; arşivcilik-bilgi paylaşımı; Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi; Birleşik Krallık.

Abstract

University of Edinburgh, organized a program themed "Library Knowledge Exchange Week" with the aim of sharing the knowledge of archivists and librarians who came from different areas of Europe. The author of this paper attended the program on behalf of Istanbul University. We hope that the impressions and discussions shared in this paper regarding the program will raise and create awareness in our country.

Keywords: Librarianship-knowledge sharing; archive-knowledge sharing; Edinburgh University Library; United Kingdom.

Giriş

Edinburgh Üniversitesi Avrupa'nın çeşitli kurumlarından arşivci ve kütüphanecilerin bilgi birikimlerini paylaşabilmesi amacıyla kısaca KEW olarak bilinen "Library Knowledge Exchange Week" adında İskoçya'nın Edinburgh şehrinde bir haftalık bir program düzenlenmiştir. Program'a 300'den fazla başvuru olmuş, 15 kişi kabul edilmiştir. Katılımcıların kurumları şöyle belirtilebilir¹:

- 1) Newcastle Üniversitesi,
- 2) Dublin College Üniversitesi,
- 3) Amsterdam Üniversitesi,
- 4) Uppsala Üniversitesi (2 kişi),
- 5) Glasgow Üniversitesi,
- 6) Swansea Üniversitesi,

---

*Kütüphaneci. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. e-posta: ozhan.saglik@istanbul.edu.tr

Librarian. Istanbul University Head Office of Library and Documentation. e-mail: ozhan.saglik@istanbul.edu.tr

Geliş Tarihi - Received: 10.10.2016

Kabul Tarihi - Accepted: 03.11.2016

¹ Katılımcı kurumları, program kitapçığında yer alan sıralamaya göre verilmiştir.

- 7) St. Andrews Üniversitesi,
- 8) Ostfold Üniversitesi,
- 9) Almeria Üniversitesi,
- 10) Malta Üniversitesi,
- 11) İstanbul Üniversitesi
- 12) Edinburgh Üniversitesi (2 kişi) ve
- 13) Bielefeld Üniversitesi.

Kabul edilen bu 15 kişiden 2 kişi mesleğinin başındaki genç kütüphaneci statüsünde kabul edilmiş ve konaklama masrafları Edinburgh Üniversitesi tarafından ödenmiştir. Bu kapsamda, program süresince konaklamamız Edinburgh Üniversitesi tarafından karşılanmıştır².

Edinburgh Üniversitesi 1583 yılında kurulmuş olup, Birleşik Krallık'ın en eski üniversitelerinden biridir. Yaklaşık 35 bin öğrencisi bulunmaktadır. Times Higher Education Dünya Üniversiteleri Sıralaması'nda 27. sırada yer almaktadır (Times Higher Education, 2016).

Kütüphane ve arşiv, müze gibi üniversite koleksiyonları tek bir merkezden yönetilmektedir. Arşiv, müze ve kütüphaneler ayrı ayrı ilgili alanların uzmanları yönetimindedir. Edinburgh Üniversitesinde 2016 yılında pek çok yenilikçi proje gerçekleştirilmiştir (Edinburgh Üniversitesi, 2016a). Bu projelerin maliyeti 157 bin 96 İngiliz Pound (yaklaşık 610 bin TL) civarındadır. Bu projelere, İskoçya'nın ilk konser salonunun restorasyonu, arşiv belgelerine erişimin geliştirilmesi, fotoğraf koleksiyonlarının dijitalleştirilmesi, kütüphane haritasının sanallaştırılması gibi örnekler verilebilir. KEW 2016, bu yenilikçi projeler arasında yer almaktadır. KEW, 20 Haziran'da başlayıp, 24 Haziran'da sona ermiştir. Bu programda tartışılan hususlar aşağıda belirtilmektedir.

20 Haziran Pazartesi

Program, Kütüphane ve Üniversite Koleksiyonlarının vekil yöneticisi Stuart Lewis'in Edinburgh ve Edinburgh Üniversitesi hakkında verdiği bilgilerle başlamıştır. Bu sunumun ardından Merkez Kütüphane turu gerçekleşmiş ve Merkez Kütüphane'de yer alan Edinburgh Üniversitesinde 1910-1970 yılları arasındaki eğlencelere dair biletler, kostümler ve görsellerin sergilendiği Brown Evrakı sergisi gezilmiştir. Kütüphane mekânıyla ilgili yürütülen projeler açıklanmış, koleksiyonların mekânsal kurgusu değerlendirilmiştir. Bu konuda Edinburgh Üniversitesi ile ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin benzer sorunlar yaşadığı müşahede edilmiştir. Alan darlığının ciddi problemlere yol açtığı görülmüştür. Edinburgh Üniversitesi bu sorunlara bir çözüm olarak kullanıcıyı daha fazla ön planda tutmuş, Merkez Kütüphanedeki personel alanlarını kullanıcılara tahsis ederek personelin yerini değiştirmiştir.

Edinburgh Üniversitesinin açık erişimde karşılaştığı sorunlar tartışılan bir diğer husus olup, tarafımızca en çok karşılaştıkları sorunun ne olduğu sorulmuştur. Kullanıcıları ikna etme ve kurumsal kültür geliştirme noktasında zorlandıkları ifade edilmiştir. Bununla birlikte, akademisyenlerin araştırmalarının açık erişim sistemine yüklenmesinin kontrol edilmediği sorulduğunda ise herhangi bir zorlamanın Britanya kültüründe yeri olmadığı cevabı verilmiştir.

Arşiv belgelerine erişim ve kataloglama tartışılan diğer hususlardan biridir. Edinburgh Üniversitesi, elektronik ortam üzerinden belgelere erişimde, kullanıcıların hareket sayısını azaltarak daha az hareketle erişimi sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, kullanıcıları kataloglamaya dâhil ederek görünürlüğü artırıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, bu oturumda arşiv belgelerine erişimde neden farklı standartların kullanıldığı tartışılmıştır.

² Ayrıca, bu programa katılımım İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulunun 01.06.2016 tarih ve 36 sayılı kararıyla desteklenmiştir.

Pazartesi günü son oturumda Edinburgh Üniversitesi'nin dijital koruma yöntemleri açıklanmıştır. Dijital kültür mirasının uzun dönemli korunmasında izlenen politikalar aktarılmış, bu konuda, üniversitenin açık kaynak kodlu Archivematica'dan faydalandığı görülmüştür.

21 Haziran Salı

Salı günü oturumlar, Edinburgh Üniversitesi'nin öğrencileri ve Edinburgh sakinlerini üniversitenin etkinliklerine nasıl dâhil ettiğini açıklayan oturumla başlamıştır. Kütüphanenin üniversitenin diğer birimleri ile nasıl güçlü ilişkiler kurduğu açıklanmıştır. Bu oturumda, üniversitenin yaptığı faaliyetler ifade edilmiş ve KEW katılımcılarının dâhil olduğu "siz olsaydınız neler yapardınız" temalı bir etkinlik düzenlenmiştir.

İkinci oturumda, kütüphane kaynaklarının kataloglanması hususu tartışılmıştır. Üniversite Merkez Kütüphanesi, üstverilere önem vermekte ve elde edilen üstverilerden hareketle kataloglama düzeyini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kataloglama işlemlerinin kaç kişi tarafından gerçekleştirildiği tarafımızca sorulmuştur. 15 kütüphanecinin çalıştığı, bu 15 kişinin yanı sıra 2 proje kataloglamacısı, haftada iki gün çalışan iki kişi ve akşamları çalışan 1 kişi olmak üzere toplamda 20 çalışan ile kataloglama yapıldığı ifade edilmiştir.

Üçüncü oturumda, araştırma verilerinin yönetimi konusu tartışılmıştır. Birleşik Krallık ve Edinburgh'daki araştırma verilerinin yönetimi hususundaki politikalar açıklanmıştır. Bu konuda kurumsal bir politikanın var olup var olmadığı tarafımızca sorulmuştur. Birleşik Krallık'ta tüm üniversitelerin araştırma verilerinin yönetimi konusunda kurumsal politika tesis etmelerinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Ülkemizde bu konudaki politika eksikliği dikkat çekmektedir. Ayrıca, ülkemizdeki bazı üniversitelerin açık arşivlerinde yer alan makale, tez vb. gibi yayınları kütüphanecilerin açık erişim sistemine yüklediği bilinmektedir. Tarafımızca, bu işlemin kütüphaneciler tarafından değil, yayınların yazarları tarafından yapılması gerektiği düşünülmektedir. Yazarların yayınları sisteme yüklemesinden sonra, o yayınlara dair üstverilerin kütüphaneciler tarafından işlenmesinin daha uygun olduğunu ifade etmek mümkündür. Edinburgh Üniversitesinde araştırma verileri düzeyinde bu süreç nasıl işliyor sorusu akla gelmiş ve sorulmuştur. Kütüphanenin araştırma verilerinin yönetimi konusunda merkezde rol oynadığı fakat kütüphanecilerin sisteme veri yüklediği ifade edilerek kütüphanenin araştırmacılar için özel kurslar ve programlar düzenlediği belirtilmiştir.

Salı günü oturumların bir diğer konusu eğitim müfredatında kullanılan ders kaynaklarıdır (Resource List). Edinburgh Üniversitesinde ders kaynakları akademisyenler ve kütüphanecilerin birlikteliğiyle hazırlanmaktadır. Eğitim dönemleri başlamadan önce, kütüphaneciler akademisyenlerden derslerde faydalanılacak basılı ve elektronik kaynakların listesini istemektedir. Bununla birlikte, kütüphaneciler de ders kaynakları belirleyerek oluşturdukları kaynak listelerini akademisyenlerin değerlendirmelerine sunmaktadır. Belirlenen ders kaynakları bir web sitesi üzerinden de görülebilmektedir (Edinburgh Üniversitesi, 2016b).

Öğleden sonra, Merkez Kütüphane'de bulunan nadir eserler incelenmiş, 1968 yılına ait kütüphane tanıtım filmi izlenmiştir. Dijital görüntü ve konservasyon birimleri ziyaret edilmiştir. Edinburgh Üniversitesi'nin nesnelere üç boyutlu dijitalleştirilmesi üzerine çalışmalar yaptığı görülmüştür. Ülkemizde, hem kütüphane hem arşiv malzemesinin dijitalleştirilerek fiziksel mekândan tasarruf edilebileceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin dijital yığın oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Bu konuda Edinburgh Üniversitesinde nasıl bir yol izlendiği tarafımızca sorulmuş ve tüm eserlerin dijitalleştirilmediği, ihtiyaca göre hareket edildiği beyan edilmiştir. Bununla birlikte, ülkemizde tartışılan hususlardan biri de dijitalleştirilen eserlerden faydalanmak isteyen kullanıcıların ücret ödeyip ödemeyeceği meselesidir. Dijitalleştirilen eserlerin ücretli olup olmadığı sorulmuş, yeni dijitalleştirilmiş nesnelere TIFF veya RAW formatlarının ücrete tabi olduğu belirtilmiştir. Öğleden sonraki program kapsamında son olarak konservasyon birimindeki konservasyon işlemleri

açıklanmış, bu işlemlerin kabaca hangi aşamalardan oluştuğu ifade edilmiştir. Birleşik Krallık dâhilinde konservasyon yapanların işbirliği yaptıkları bir grubun kurulduğu belirtilmiştir.

22 Haziran Çarşamba

Çarşamba günü, üniversitenin sık kullanılmayan kitap ve arşiv malzemesinin bulunduğu depoya gidilmiştir. Bu depoda, bir milyondan fazla kitap olduğu ifade edilmiştir. Deponun ihtiyaçları karşılayamadığı ve yeni bir deponun inşa edileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, üniversitedeki 1970 öncesine ait doktora tezlerinin dijitalleştirildiği çalışma alanı incelenmiştir. 70 binden fazla doktora tezinin dijitalleştirildiği ifade edilmiştir. Ülkemizde, hem kütüphane hem arşiv malzemesinin hangi çözünürlükte taranacağı ile hangi tarayıcının seçileceği konunun uzmanları tarafından tartışılacak olan bir husustur. Bu hususta Edinburgh Üniversitesinin tercihi tarafımızca sorulmuş, kütüphanenin elinde sadece bir tane bulunan doktora tezlerinin 300 dpi çözünürlükte kitap tarayıcılarda, diğer doktora tezlerinin ise yine 300 dpi çözünürlükte doküman tarayıcılarda tarandığı ifade edilmiştir.

Ayrıca, dijitalleştirilen içeriğin hangi formatlarda (DNG, RAW, TIFF, PDF/A, JPEG) saklanması gerektiği ülkemizdeki konu uzmanlarının tartıştığı diğer hususlardan biridir. Türkiye'de edindiğimiz tecrübeler doğrultusunda benimsediğimiz format tercihleri hakkında fikirleri sorulmuş, bu konuda tek doğrunun olamayacağı, Birleşik Krallık'ta da her kurumun kendi tecrübeleri doğrultusunda politikalar geliştirdiği ifade edilmiştir.

Çarşamba günü öğleden sonra, İskoçya Milli Kütüphanesi ziyaret edilmiştir. İskoçya Milli Kütüphanesi 1710'dan itibaren Birleşik Krallık'ta çıkan tüm kitapları dermesine dâhil etmektedir. 2013 yılından itibaren ise elektronik ortamda yayınlanan tüm yayınlar derleme kapsamına alınmıştır. Bu kapsama web siteleri de dâhil edilmiştir. İskoçya Milli Kütüphanesinin web sitelerini kültürel bir hafıza olarak algıladığı görülmüştür. Fakat, tarafımızca bu web sitelerinin nasıl arşivlendiği ya da kamunun erişimine açılıp açılmadığı sorulduğunda verilerin toplanmasına rağmen böyle bir girişimin henüz başlamadığı ifade edilmiştir.

23 Haziran Perşembe

Perşembe günü, dijitalleştirmede üç boyutlu projelere dair örneklerin açıklandığı sunumlarla başlamıştır. Bu sunumlardan sonra, Edinburgh Üniversite Kütüphanesinin gerçekleştirmiş olduğu yenilikçi projeler açıklanmıştır. Bu projelerin gerçekleştirilmesi sırasında en çok zorlanılan hususun ne olduğu tarafımızca sorulmuş, karar vericileri ikna etmek olduğu cevabı alınmıştır. Sonrasında, İskoçya'nın en eski konser salonu olan St. Cecilia Konser Salonunun restorasyon çalışmaları yerinde görülmüştür. St. Cecilia'da pek çok müzik enstrümanı bulunduğu için Edinburgh Üniversitesi sahadan topladığı müzik enstrümanlarına ait fotoğrafları yayınlamaktadır (Edinburgh Üniversitesi, 2016c). Konuyla ilgili çalışmalar aktarıldıktan sonra Edinburgh Botanik Bahçesi ziyaret edilmiştir. Botanik bahçesinin kütüphanesi, arşivi ve tüm bitki türlerinin yer aldığı fotoğraf arşivi bulunmaktadır (Edinburgh Kraliyet Botanik Bahçesi, 2016). Bununla birlikte, dünyanın en büyük bitki türleri fotoğraf koleksiyonuna sahip olunması amaçlanmaktadır.

24 Haziran Cuma

Cuma günü, müze koleksiyonu tasarımı ve fotoğraflara dair üstveri geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenlenmiştir. Gruplara ayrılan katılımcılardan müzik koleksiyonlarını elektronik ortamda erişime sunabilecekleri bir web ekranı oluşturmaları istenmiştir. Bu etkinlikten sonra, üstveri tasarlama oyunlarına geçilmiştir. Kütüphane yönetimi tarafından kullanıcılardan çeşitli fotoğraflar hakkında nitelendirici bilgiler istemenin hem üstveri oluşturma hem de kütüphane-kullanıcı etkileşimini artırmak noktasında başarılı sonuçlar verdiği görülmüş ve fotoğraf koleksiyonlarının

kataloglanmasında kullanıcılardan gelen bildirimlerden yararlandığı ifade edilerek (Edinburgh Üniversitesi, 2016d) katılımcılardan bu konuda oyunlar geliştirmeleri istenmiştir.

Değerlendirme

Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi'nin düzenlemiş olduğu programa Avrupa'nın farklı üniversitelerinde görev yapan 15 meslektaşımız katılmıştır. Program, Edinburgh Üniversitesi ve İskoçya'daki kültürel gelişmeleri yerinde görmenin yanı sıra yurt dışındaki arşivci ve kütüphanecilerle temasta bulunma fırsatını vermiştir. Bu kapsamda arşivci ve kütüphanecilerin hangi sorunlarla karşılaştığı, bu sorunlara nasıl çözümler ürettiğini görmenin önemli bir kazanım olduğunu ifade etmek mümkündür.

Ülkemizde, bazı üniversitelerin oluşturdukları kurumsal açık erişim sistemlerinde, üniversite mensuplarınca hazırlanan akademik araştırmaların kütüphaneciler tarafından sisteme yüklendiği bilinmektedir. Kütüphanecilerin, sisteme yükleme işlemi ile değil sisteme yüklenen yayınların üstverilerini oluşturmakla meşgul olması gerektiğini ifade etmek mümkündür. Edinburgh Üniversitesinde sürecin bu şekilde yönetildiği anlaşılmıştır.

Dijital ortamda üretilen nesnelerin zaman geçtikçe sahip oldukları format veya içeriğin bozulması vb. sorunlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Edinburgh Üniversitesi tarafından söz konusu sorunlara karşı dijital koruma politika ve yöntemleri geliştirilmektedir. Birleşik Krallık dâhilinde dijital korumanın önemle ele alındığı da anlaşılmıştır. Ülkemizde ise bu konuda bir farkındalık ve politika eksikliğinin varlığını ifade etmek mümkündür. Kurumlarımızın dijital ortamda üretilen nesnelerin devamlılığını sağlayacak politikaları tesis etmesi temenni edilmektedir.

Edinburgh Üniversitesi'nde kütüphanenin öğretim üyeleriyle ders kaynaklarını belirlemek konusunda yakın işbirliği içerisinde olduğu görülmüştür. Belirlenen ders kaynakları kütüphane tarafından satın alınmaktadır. Söz konusu modelin ülkemizdeki üniversitelerce uygulanmasının mümkün olduğu düşünülmektedir. Böylece, kütüphanelerin görünürlüğü artırarak varlıklarını daha güçlü bir şekilde devam ettirebileceğini ifade etmek mümkündür.

Birleşik Krallık'ta web sitelerinin kültürel miras olarak algılandığı anlaşılmıştır. İskoçya'da web siteleri de Derleme Kanunu kapsamına dâhil edilmiştir. Her ne kadar arşivlenen web siteleri erişime henüz açılmamış olsa da yakın zamanda erişimin mümkün kılınacağını tahmin etmek güç değildir. Ülkemizde ise web sitelerinin henüz yeteri kadar kültürel miras olarak algılanmadığını ifade etmek mümkündür. Derleme Kanunu'nda derlenecek yayınlara web sitelerinin de eklenmesi bir başka temennimizdir.

İskoçya'da müzelerde bulunan müzik enstrümanlarına ait fotoğrafların web'te yayımlandığı gözlenmiştir. Ülkemizde ise bu tür faaliyetlerin yeteri kadar yaygınlaşmadığı ifade edilebilir. Sahip olduğumuz ve etki alanımızın içerisindeki coğrafyada pek çok müzik aleti bulunmaktadır. Bu aletlere dair örneklerin dünyaya yeteri kadar tanıtılmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizdeki kütüphanecilerin Avrupa'daki kütüphanecilerle arasında dikkate değer bir vizyon farklılığı bulunmadığı anlaşılmıştır. Avrupa'daki kütüphanecilerin Türkiye'ye göre daha fazla kurumsal destek aldıkları gözlenmiştir. Türkiye ile İskoçya arasında kütüphanecilik konusundaki farklılardan birisi kurumsal desteğin yetersizliği olarak dikkat çekmektedir. İskoçya'da kamu kurumlarının kütüphanecilik ve bilgi hizmetleri faaliyetlerine ciddi önem verdiği görülmüş ve ülkemizdeki bu eksikliğin giderilmesi için yetki sahibi makamlara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Kaynakça

Edinburgh Üniversitesi (2016a). *Innovation Fund Projects 2016*. Erişim adresi: [https:// media. ed. ac. uk/ media/ Innovation+Fund+Projects+2016/1_08okfjuj](https://media.ed.ac.uk/media/Innovation+Fund+Projects+2016/1_08okfjuj)

- Edinburgh Üniversitesi (2016b). *The University of Edinburgh Resource List*. Erişim adresi: <http://resourcelists.ed.ac.uk/index.html>
- Edinburgh Üniversitesi (2016c). *Musical Instruments Museums Edinburgh*. Erişim adresi: <http://collections.ed.ac.uk/mimed>
- Edinburgh Kraliyet Botanik Bahçesi (2016). *Royal Botanic Garden Edinburgh Library and Archive*. Erişim adresi: <http://www.rbge.org.uk/science/library-and-archives>
- Edinburgh Üniversitesi (2016d). *Weekend with the Gallimaufry: Edinburgh University images added to Metadata Games*. Erişim adresi: <http://libraryblogs.is.ed.ac.uk/blog/2014/12/08/weekend-with-the-gallimaufry-3300-images-added-to-metadata-games/>
- Times Higher Education (2016). *The World University Rankings*. Erişim adresi: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/university-of-edinburgh?ranking-dataset=589595>

Teşekkür

Devlet üniversitelerinde idari personelin yurt dışı görevlendirmelerde destek almak konusunda sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Kurumsal destek almak noktasındaki katkılarından dolayı İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Dr. Pervin Bezirci'ye teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, bu çalışmanın son okumalarını birlikte yaparak görüşlerinden faydalandığım eşim Yasemin Genç Sağlık'a içten teşekkürlerimi sunarım.